

Církev online. Římskokatolická církev a sociální média v České republice¹

Jakub Havlíček

Abstrakt

Stať se zabývá prezentací katolické církve na internetu, zejména na sociálních sítích. Shrnuje oficiální stanoviska církve k internetu a zaměřuje se na stav využívání sociálních sítí církví s důrazem na české prostředí. Řeší otázku interpretace problematiky z hlediska sociálně vědního studia náboženství. Metodologicky stať vychází z kvalitativní deskriptivní analýzy primárních zdrojů a z kvantitativní analýzy stránek na sociálních sítích. Z emického hlediska plní prezentace na sociálních sítích pro církev funkce informační, evangelizační a pastorační. Využití sociálních sítí je spojováno s novou evangelizací. Z etického hlediska interpretuje text zkoumanou problematiku ve vztahu ke koncepci sekularizace na úrovních individuální, sociální a organizační. Církev pomocí prezentací na sociálních sítích reaguje na individualizaci a privatizaci náboženství, prezentace na sociálních sítích církvi slouží i k nastolování mediální a veřejné agendy a k formování, udržování a šíření náboženské paměti. Lze pozorovat i změny v organizačním uspořádání církevní správy, jimiž církev reaguje na sociokulturní změny v moderních společnostech.

Klíčová slova: Církev římskokatolická, internet, sociální média, Facebook, nová evangelizace, sekularizace, nastolování agendy, náboženská paměť

Úvodem

Internet se stává součástí náboženského života a dává vzniknout *online náboženství*, tedy náboženské zkušenosti a náboženské praxi na internetu² v řadě podob, jejichž různorodost pravděpodobně do budoucna poroste.³ Tato studie se však zaměřuje spíše na *náboženství online*, chápané v širokém slova smyslu jako informace o náboženství, které jsou internetem zprostředkovány.⁴ Církev a náboženské společnosti reagují a přizpůsobují se novým podmínkám „digitální komunikační revoluce“,⁵ která církev vede k potřebě komunikovat novými způsoby, za použití nových

1 Zpracování a vydání publikace bylo umožněno díky finanční podpoře Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci v roce 2018 z Fondu pro podporu vědecké činnosti (grant FPVČ 2015/03: Re-produkce vědění o náboženství a vzdělávací systém v moderní české společnosti).

2 Rosalind I. J. HACKETT, Religion and the Internet, *Diogenes* 3/2006, s. 68.

3 Srov. Brenda E. BRASHER, *Give me that online religion*, San Francisco: Jossey-Bass Inc., Wiley, 2001, s. 11.

4 HACKETT, Religion..., s. 68.

5 Christian SMITH, *Soul Searching. The Religious and Spiritual Lives of American Teenagers*, Oxford: Oxford University Press, 2005, s. 180.

technologií. Zaměřím se zejména na internetová sociální média využívaná církvemi na příkladu Církve římskokatolické,⁶ se zvláštním zřetelem k českému prostředí.

Internet a online sociální sítě či sociální média⁷ se staly běžnou součástí života v současné společnosti. Podle údajů Českého statistického úřadu za rok 2016 používalo internet 76,5 % jednotlivců starších 16 let, přičemž denně jej používalo 60,3 % jednotlivců.⁸ Zároveň podle téhož šetření používalo internetové sociální sítě 41,4 % jednotlivců starších 16 let a ve věkové skupině 16–24 let to bylo dokonce 91,4 % jednotlivců.⁹ Pro činitele působící ve veřejném prostoru, k nimž řadím i církve a náboženské společnosti s jejich představiteli, se přítomnost na internetu a prezentace pomocí sociálních sítí stávají téměř nezbytností. Navíc data o využívání internetových sociálních sítí mladými ukazují, že budou-li církve chtít oslovit právě tuto věkovou skupinu, nemohou prezentaci prostřednictvím online sociálních médií opominout.

Základním cílem této stati je odpovědět na otázku, jak se církev prezentuje prostřednictvím internetu, zejména na online sociálních sítích. Zaměřím se nejprve krátce na internetovou prezentaci Svatého stolce, s důrazem na sociální média a postoje k prezentaci na internetu a sociálních sítích, které zaujímá Svatý stolec a kuriální instituce. Dále se zaměřím na postoje a stanoviska k působení na sociálních sítích, které veřejně prezentuje sama česká katolická církev a její představitelé. Hlavním záměrem je však poskytnout přehled současného stavu¹⁰ prezentace nejvyšších institucí české církevní správy a představitelů těchto institucí na online sociálních sítích, jejíž přehled je jádrem této studie. V poslední části budu hledat ty koncepce religionistiky jako sociálně vědního zkoumání náboženství, které lze aplikovat na současnou situaci prezentace katolické církve na sociálních sítích.

Teoreticko-metodologický rámec

Po metodologické stránce využívám kombinaci kvalitativních a kvantitativních metod. Část věnovaná stanoviskům církve a jejích představitelů k problematice prezentace na internetu a zvláště na online sociálních sítích vychází z kvalitativní deskriptivní analýzy primárních zdrojů, zejména oficiálních internetových stránek institucí katolické církve v zahraničí i u nás, a také z analýzy sekundární literatury k této problematice. Budu přitom využívat primárně vyjádření a dokumenty, které církev k problematice prezentuje prostřednictvím samotných internetových médií, zejména na svých oficiálních webových platformách. Přehled stavu prezentace církve na sociálních sítích v českém prostředí je založen na kvantitativní analýze stránek dostupných na sociálních sítích Facebook a Twitter. Ke stanovení okruhu stránek, které zahrnuji do přehledu, používám

---

Jak ukazují výzkumy týkající se využívání internetových sociálních sítí v českém prostředí (viz pozn. 8, 9), jsou tato média populární zejména mezi mládeží – to představuje pro církev výzvu a zároveň prostor pro oslovení právě této skupiny uživatelů internetu. Jak ukazuje přehled stránek, kterými se katolická církev prezentuje na Facebooku, řada z nich je zaměřena na mládež (viz dále v textu).

6 V textu budu dále pro Církev římskokatolickou užívat pojmy katolická církev či jen církev.

7 Pojmy „online/internetová sociální síť“ a „online/internetové sociální médium“ se v běžném i odborném diskurzu často používají jako volně zaměnitelné. Považuji za vhodné upozornit na možnost rozlišit jejich významový obsah. U pojmu „internetová sociální síť“ lze vyjít ze sociologického chápání sociální sítě jako souboru vztahů či vzájemných vlivů mezi prvky souboru, jednotlivci či skupinami jednotlivců, které existují v prostředí internetu. „Internetové sociální médium“ je možné chápat jako interaktivní internetovou platformu, která existenci online sociální sítě umožňuje (např. Facebook, Twitter, LinkedIn, atd.) a je v podstatě nositelem sociální sítě v prostředí internetu, platformou umožňující existenci vztahů mezi prvky sítě a komunikaci mezi těmito prvky. V tomto textu se však neodchyluji od běžné praxe a používám oba pojmy jako synonymní ve významu internetové platformy, sociálního média i sociální sítě v internetovém prostředí.

8 © Český statistický úřad, Informační společnost v číslech. Česká republika a EU. 2017 (on-line), s. 42, dostupné na: <https://www.czso.cz/documents/10180/46014808/061004-17.pdf/26e123e0-1dde-49c3-89ce-85f7fb85c7d4?version=1.1>, citováno dne 19. 1. 2018.

9 Tamtéž, s. 50.

10 Jedná se o přehled stavu podle níže uvedených kritérií k měsíci lednu 2018, v němž vznikla hlavní část této stati. Srov. pozn. 75.

publikovaná statistická data k využívání internetu a sociálních sítí. Poslední část, poskytující perspektivu religionistiky na otázku prezentace církve na sociálních sítích, je založena na přístupech z oblasti religionistiky, sociologie a mediálních studií.

Z koncepční perspektivy vycházím ze dvou základních hledisek: emického a etického,¹¹ kdy se pokouším o shrnutí postojů církve a jejích představitelů k prezentaci na online sociálních sítích a o shrnutí možností konceptualizace této problematiky z hlediska religionistiky. Nebudu se podrobně věnovat teologickým hlediskům problematiky, i když se těmto souvislostem není možné zcela vyhnout, zejména je-li jedním z mých témat emická perspektiva na problematiku využívání internetových sociálních sítí. Součástí odpovědi na otázky emického hlediska budou proto i některé teologické koncepty, jako například tzv. nová evangelizace. Teologická rovina problematiky nicméně není teoretickým rámcem této studie. Protože je tento text založen na paradigmatu religionistiky jako sociálně vědního, mezioborově založeného, neteologického a hodnotově neutrálního zkoumání náboženství, vykládám teologickou rovinu jednoduše jako prostředek teologické legitimizace problematiky v církevním prostředí, aniž bych k této otázce zaujímal jakékoli hodnotící stanovisko. V souvislosti s religionistickou perspektivou, která představuje etickou rovinu zkoumání konkrétní problematiky, budu hledat ty teoretické a konceptualizační nástroje religionistiky jako sociální vědy, jež je možné použít při interpretaci užívání nových technologií církvi, zejména pokud jde o prezentaci prostřednictvím internetových sociálních sítí.

Základním cílem statě je však podat přehled prezentace katolické církve na internetových sociálních sítích v českém prostředí. Není možné splnit takto komplexní cíl v rámci jediné statě, proto chci tento text pojmut jako první krok k jeho naplnění. Vzorek, který bude zahrnut do přehledu, je nejprve nutné přesněji vymezit.

Z internetových sociálních sítí v českém prostředí patří nejvýznamnější podíl síti Facebook, která, jak ukazují nedávné průzkumy, je z hlediska počtu uživatelů výrazně dominantní. Podle údajů publikovaných ve výzkumné zprávě agentury Focus vlastnilo v září roku 2016 profil na sociální síti Facebook 42 % dospělé populace České republiky.¹² S výrazným odstupem následují ostatní platformy, mezi nimiž lze uvést Google+, Youtube či Instagram: na těchto sítích mělo účet mezi 8–12 % populace, zatímco účet na Twitteru vlastnila podle tohoto průzkumu 4 % dospělé populace.¹³ Jiné, novější údaje k podílu na trhu za jednotlivé měsíce od prosince 2016 do prosince 2017¹⁴ potvrzují zásadní postavení Facebooku, když uvádějí u této sítě podíl na trhu v rámci České republiky pro jednotlivé měsíce v rozmezí 53–74 %, zatímco podíly ostatních sociálních sítí se v tomto roce pohybují přibližně kolem 10 %. Samotná sociální síť Facebook udává pro reklamní sdělení šířená jejím prostřednictvím v rámci České republiky k lednu 2018 potenciální dopad až na 5 300 000 osob.¹⁵ Z těchto důvodů se zaměřím na prezentaci církve prostřednictvím sociální

11 Jednoduše řečeno, emické hledisko představuje perspektivu aktérů, v tomto případě církve a jejích představitelů, etické hledisko je založeno na perspektivě objektivizující vědy, v tomto případě religionistiky jako mezioborově pojaté sociální vědy o náboženství. Emická a etická perspektiva patří k základním pojmům v kulturní antropologii. Pojmy jsou spojeny s antropologem a lingvistou Kennethem L. Pike, který je vymezil v roce 1967 (Alan BARNARD – Jonathan SPENCER, ed., *Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology*, London: Routledge, 2002, s. 180–183). Uplatnění těchto konceptů v mém textu je založeno na využití kombinace kvalitativních a kvantitativních přístupů ke zkoumanému tématu, kdy cílem je integrace informací získaných za použití různých metod za účelem zachycení více rozměrů a souvislostí zkoumaného fenoménu (srov. Sharlene HESSE-BIBER – R. Burke JOHNSON, ed., *The Oxford Handbook of Multimethod and Mixed Methods Research Inquiry*, Oxford: Oxford University Press, 2010, s. 576).

12 © Focus, Uživatelé sociálních sítí v ČR (on-line), dostupné na <http://www.focus-agency.cz/files/contentFiles/socialni-site-2016-cz.pdf>, citováno dne 12. 12. 2017.

13 Tamtéž.

14 © StatCounter, Social Media Stats Czech Republic (on-line), dostupné na <http://gs.statcounter.com/social-media-stats/all/czech-republic/#monthly-201612-201712>, citováno dne 18. 1. 2018.

15 © Facebook, Ads Manager – Audience (on-line), dostupné na <https://www.facebook.com/ads/manager/creation/creation/?act=44011442&pid=p1>, citováno dne 18. 1. 2018.

sítě Facebook. Pro účely srovnání uvádím údaje o počtu sledujících k některým stránkám na sociální síti Twitter, která poskytuje oficiální prezentační platformu Svatému stolci.

Nejen na samotném Facebooku, ale na českém internetu vůbec lze najít značné množství stránek, které se nějakým způsobem vztahují k církvi či ke katolictví, proto je nutné přesněji vymezit okruh těch stránek, kterými se budu dále zabývat – přehled prezentace církve na této sociální síti nelze pojmut jako vyčerpávající. Budu se věnovat pouze těm stránkám na sociální síti Facebook, které jsou oficiálními komunikačními a prezentačními platformami církve, jejích institucí, orgánů a jejich představitelů v České republice. Do přehledu zahrnu ty stránky, které jsou otevřenými komunikačními platformami a nejsou například uzavřenými diskusními skupinami. Budu přitom vycházet z organizační struktury církevní správy a z důvodu omezení rozsahu se zaměřím na arcibiskupství a biskupství, na jejich představitele a na orgány církve na této nejvyšší správní úrovni, jejichž činnost je primárně směřována k českému prostředí, resp. vychází z českého prostředí. K nim řadím prezentaci České biskupské konference.¹⁶ Do přehledu zahrnuji také prezentaci Katolického týdeníku, protože jde o oficiální mediální platformu České a Moravské církevní provincie a bezesporu o významné komunikační médium církve s historickou tradicí, jehož majitelem je ČBK.¹⁷ Dalším církevním institucím a organizacím, řádům, vikariátům, děkanátům, farnostem, ani stránkám, které nejsou přímo začleněny do uvedených církevních institucí na úrovni arcibiskupství a biskupství, se nebudu podrobněji věnovat. Do přehledu nezahrnuji například ani stránky organizace Charita Česká republika a jejich jednotlivých složek (diecézních či farních charit), neboť jde o samostatnou neziskovou organizaci zřízenou ČBK a působící primárně v oblasti sociálních služeb. Nebudu se věnovat ani stránkám představitelů církve, které jsou spravovány jejich fanoušky, anebo církevní představitelé či instituce parodují.¹⁸ Budu se zabývat pouze těmi stránkami, které jsou na Facebooku či Twitteru otevřeně označeny jako oficiální stránky institucí a představitelů církve v České republice, nebo jsou na tyto stránky umístěny odkazy na oficiálních webových portálech příslušných církevních institucí, pod něž stránky organizačně spadají.¹⁹ Posledními kritérii jsou počet sledujících a aktivita na stránce: v mém přehledu uvádím stránky, které mají k 19. lednu 2018 alespoň 200 sledujících a v období jednoho roku před datem 19. ledna 2018 je uveřejněn alespoň jeden příspěvek.

Církev, internet a online sociální síť dnes

Jak se v současné době staví k využívání internetu a online sociálních sítí Svatý stolec jako nejvyšší církevní instituce a jaká je nedávná historie využívání nových komunikačních technologií a internetu církví?

16 Dále ČBK.

17 Podle obchodního rejstříku je vydavatelem Katolického týdeníku stejnojmenná společnost s ručením omezeným, jejímž jediným společníkem je ČBK (© MSpČR, Úplný výpis z obchodního rejstříku [on-line], dostupné na <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-firma.vysledky?subjektId=663730&typ=UPLNY>, citováno dne 19. 1. 2018).

18 Příkladem „fanouškovské“ stránky může být facebooková stránka kardinála Dominika Duky, dostupná na adrese <https://www.facebook.com/Dominik.Duka/> – podle informací na této stránce je provozována kardinálovými fanoušky a ke dni 19. ledna 2018 je volbou „Tohle se mi líbí“ označena 2 348 uživateli, 2 277 uživatelů stránku sleduje. Příkladem parodické stránky s katolickou tematikou může být stránka Tisickráte na adrese <https://www.facebook.com/tisickrate/>, která je ke stejnému datu označena volbou „Tohle se mi líbí“ 5 895 uživateli a 6 190 uživatelů tuto stránku sleduje. Podobné stránky představují možný směr další výzkumné práce.

19 Nezařadím tedy například stránku emeritního plzeňského biskupa Františka Radkovského, která je dostupná na adrese <https://www.facebook.com/Mons.Frantisek.Radkovsky/>. Stránka není označena jako ověřený či oficiální profil. Dále např. stránka Papežských misijních děl v České republice (dostupná na adrese <https://www.facebook.com/PapezskaMisijniDila/>) se vzhledem k profilu této organizace dostává na pomyslnou hranici splnění kritérii k zařazení do přehledu. Papežská misijní díla jsou primárně zaměřena na světové misie a jejich činnost zahrnuje mezinárodní projekty, působí však významně i přímo v diecézích v České republice (například v oblasti pastorace dětí – viz Ivana HAJIČOVÁ, *Analýza činnosti papežských misijních děl v České republice*, diplomová práce, Praha: Univerzita Karlova, Katolická teologická fakulta, Katedra teologické etiky a spirituální teologie, 2013, s. 55) – vzhledem ke zvoleným kritériím nebyla stránka Papežských misijních děl do přehledu zařazena.

Lze říci, že oficiálně Svatý stolec a jeho instituce zaujímají k prezentaci na internetu a sociálních sítích vstřícný postoj. Z emického hlediska, tedy v samotném církevním prostředí, lze použití internetu spojit s koncepcí „nové evangelizace“.²⁰ Pojem „nová evangelizace“ není užíván vždy ve zcela jednoznačném významu – ten se může do jisté míry lišit podle místních podmínek,²¹ avšak jeho základní význam je v církevním prostředí dán kontextem svého vzniku. Samotný pojem se objevuje v souvislosti s papežem Pavlem VI. a jeho apoštolskou exhortací *Evangelii nuntiandi* z roku 1975,²² kde papež píše o „novém období evangelizace“²³ po 2. vatikánském koncilu. Samotnou koncepci významně rozvíjí Jan Pavel II. ve své encyklice *Redemptoris missio* z roku 1990,²⁴ v níž je pojem definován jednoznačně jako opětovná evangelizace či „re-evangelizace“ těch, kteří „již obdrželi Kristovo poslání“.²⁵ Nová evangelizace se týká zejména zemí se „starou křesťanskou tradicí“,²⁶ kde je víra oslabena, případně se lidé už necítí být příslušníky církve – v takových případech je třeba „re-evangelizace“,²⁷ kterou dokument doporučuje provádět i za použití „audiovizuálních prostředků“,²⁸ zejména mezi mládeží. Benedikt XVI. dává svým apoštolským listem *motu proprio*²⁹ v roce 2010 koncepci nové evangelizace institucionální záštitu, když zřizuje Papežskou radu pro novou evangelizaci coby nové kuriální dikasterium.³⁰

V samotném církevním prostředí je nová evangelizace spojena s využíváním nových technologií a moderních komunikačních prostředků, tedy i internetu a internetových sociálních sítí, což dokládá například vyjádření kardinála Claudia M. Celliho, předsedy Papežské rady pro sdělovací prostředky.³¹ Kardinál Celli v rozhovoru z roku 2014 vysvětluje používání online sociálních sítí a nových médií vůbec jako snahu církve používat internet nikoli jako pouhý prostředek evangelizace, nýbrž evangelizovat „digitální kontinent“ doslova „zevnitř“.³² Kardinál Claudio M. Celli navštívil v roce 2013 Prahu a zpráva z jeho návštěvy je zveřejněna na internetové stránce kardinála Dominika Duky.³³ Zpráva vyzdvihuje potřebu aktivní účasti církve na sociálních sítích

20 Viz © John P. FOLEY, Dokument: Církev a internet (on-line), aktualizace dne 22. 2. 2002, dostupné na <http://www.pastorace.cz/tematicke-texty/dokument-cirkev-a-internet-papezska-rada-pro-hromadne-sdelovaci-prostredky-2222002>, citováno dne 19. 1. 2018. Ke koncepci nové evangelizace a využívání nových médií církvi srov. Ineke de FEIJTER, *The Art of Dialogue. Religion, Communication and Global Media Culture*, Berlin: LIT Verlag, 2007, s. 187; srov. také Ian LINDEN, *Global Catholicism: Evangelization and a Networked Church*, in: *The New Evangelization: Faith, People, Context and Practice*, ed. Paul GROGAN – Kim KIRSTEEN, London: Bloomsbury, 2015, s. 124.

21 Paul GROGAN – Kim KIRSTEEN, ed., *The New Evangelization: Faith, People, Context and Practice*, London: Bloomsbury, 2015, vii.

22 © PAULUS PP. VI, *Evangelii nuntiandi*. Apostolic exhortation of His Holiness pope Paul VI to the episcopate, to the clergy and to all the faithful of the entire world, 1975 (on-line), dostupné na http://w2.vatican.va/content/paul-vi/en/apost_exhortations/documents/hf_p-vi_exh_19751208_evangelii-nuntiandi.html, citováno dne 18. 1. 2018.

23 Tamtéž, 2.

24 © IOANNES PAULUS PP. II, *Redemptoris missio*. On the permanent validity of the Church's missionary mandate, 1990 (on-line), aktualizace dne 27. 6. 2015, dostupné na http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_07121990_redemptoris-missio.html, citováno dne 1. 2. 2018.

25 Tamtéž, 30.

26 Tamtéž, 33.

27 Tamtéž.

28 Tamtéž, 83.

29 Jde o reskript vydaný papežem „z vlastní pohnutky“ (*motu proprio*), bez podnětu třetí strany.

30 © BENEDICTUS PP. XVI, Apostolic letter in the form of motu proprio *Ubicumque et semper* of the supreme pontiff Benedict XVI establishing the pontifical council for promoting the new evangelization (on-line), dostupné na http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/en/apost_letters/documents/hf_ben-xvi_apl_20100921_ubicumque-et-semper.html, citováno dne 19. 1. 2018.

31 Papežská rada pro sdělovací prostředky (*Pontificium consilium de communicationibus socialibus*) byla kuriálním úřadem, který se na základě kuriální reformy papeže Františka z roku 2015 stal součástí nového Sekretariátu pro komunikaci – viz © FRANCISCUS, Apostolic Letter Issued Motu Proprio by the Supreme Pontiff Francis for the Establishment of the Secretariat for Communication (on-line), aktualizace dne 27. 6. 2015, dostupné na http://w2.vatican.va/content/francesco/en/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio_20150627_segreteria-comunicazione.html, citováno dne 12. 12. 2017.

32 Viz © Alton J. PELOWSKI, *Evangelization and the 'Digital Continent'* (on-line), aktualizace dne 12. 9. 2014, dostupné na <http://www.pccs.va/index.php/en/news2/attualita/item/2549-evangelization-and-the-digital-continent>, citováno dne 19. 1. 2018.

33 © Dominikduka.cz, Arcibiskup Celli navštívil Dominika Duku (on-line), aktualizace dne 22. 4. 2013, dostupné na <http://www.dominikduka.cz/ze-zivota-dominika-duky/arcibiskup-celli-navstivil-dominika-duku/>, citováno dne 18. 1. 2018.

a cituje z projevu arcibiskupa Celliho: „Musíme jít tam, kde jsou lidé. Dnešní společnosti ovládá internetová kultura. Například Facebook pro nás představuje ohromný kontinent s více než jednou miliardou obyvatel (...)“.³⁴ Dále zpráva cituje z přednášky kardinála Celliho na téma využití moderních médií: „Ani ve Vatikánu není přítomnost církve na sociálních sítích ideální, a právě o to usilovněji se jí musíme zabývat a pracovat s katechety, kněžími a biskupy, aby byli na sociálních sítích vidět.“³⁵

Podobně se již v roce 2002 vyjádřil kardinál John Patrick Foley, někdejší předseda Papežské rady pro sdělovací prostředky,³⁶ který v dokumentu „Církev a internet“ označil internet nejen za důležitý prostředek k předávání zpráv a informací, ale i k evangelizaci, „re-evangelizaci“, tzv. nové evangelizaci a k některým formám pastorace a katecheze – kardinál tu spojuje využití internetu s konceptem nové evangelizace.³⁷

Rozvoj využití internetu Svätým stolcem je spojen s pontifikáty Jana Pavla II. a Benedikta XVI. a dále pokračuje i za pontifikátu papeže Františka. Jan Pavel II. vydal v roce 2002 u příležitosti 36. světového dne sdělovacích prostředků poselství „Internet: nové fórum pro hlásání evangelia“.³⁸ Podle Jana Pavla II. stála církev mnohokrát na kulturních rozhraních, která vyžadovala nové formy evangelizace, a probíhající komunikační a informační revoluce je právě takovým prahem.³⁹ Jan Pavel II. konstatuje, že internet představuje skvělý prostředek k evangelizaci.⁴⁰

Na Jana Pavla II. navazuje papež Benedikt XVI., když v „Poselství ke 44. světovému dni sdělovacích prostředků“⁴¹ z roku 2010 hovoří o využívání internetu jako prostředku pastorace a evangelizace a dokonce přirovnává internet k „digitálnímu kontinentu“, který je nutné evangelizovat – tento úkol přísluší podle papeže Benedikta zejména mládeži.⁴² Na začátku prosince 2012 byla založena oficiální stránka papeže na sociální síti Twitter a 12. prosince téhož roku zde papež Benedikt XVI. zveřejnil svou první krátkou zprávu, tzv. tweet.⁴³ Tato twitterová stránka slouží i současnému papeži Františkovi.

Papežovu oficiální profilovou stránku na Twitteru, vedenou v anglickém jazyce, sledovalo k 19. lednu 2018 přes 16 milionů uživatelů.⁴⁴ Stránka má dalších osm jazykových verzí, mimo jiné v latině, francouzštině, arabštině či polštině. Ke konci roku 2017 měly papežovy profilové stránky na Twitteru ve všech devíti jazykových verzích více než 60 milionů sledujících.⁴⁵

Oficiální internetová komunikace církve, tedy i oficiální komunikace pomocí internetových sociálních sítí, je v současnosti řízena Sekretariátem pro komunikaci. Sekretariát je kuriálním úřadem, tzv. dikasteriem, který vznikl v rámci kuriální reformy na základě apoštolského listu *motu*

34 Tamtéž.

35 Tamtéž.

36 Viz pozn. 20. K Papežské radě pro sdělovací prostředky viz pozn. 31.

37 © FOLEY, Dokument...

38 © IOANNES PAULUS PP. II, Message of the Holy Father John Paul II for the 36th world communications day 'Internet: A New Forum for Proclaiming the Gospel' (on-line), aktualizace dne 12. 5. 2002, dostupné na https://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/messages/communications/documents/hf_jp-ii_mes_20020122_world-communications-day.html, citováno dne 19. 1. 2018.

39 Tamtéž.

40 Tamtéž.

41 © BENEDICTUS PP. XVI, Poselství ke 44. světovému dni sdělovacích prostředků (on-line), aktualizace dne 23. 1. 2010, dostupné na <https://www.cirkev.cz/archiv/100123-poselstvi-ke-44-svetovemu-dni-sdelovacich-prostredku>, citováno dne 19. 1. 2018.

42 Tamtéž.

43 © Claire DÍAZ-ORTIZ, The Pope's first Tweets (on-line), aktualizace dne 12. 12. 2012, dostupné na https://blog.twitter.com/official/en_us/a/2012/the-pope-s-first-tweets.html, citováno dne 12. 12. 2017; © Devin WATKINS, Pope's Twitter account marks 5 years: 'Useful for evangelization' (on-line), aktualizace dne 11. 12. 2017, dostupné na <http://www.vaticannews.va/en/vatican-city/news/2017-12/pope-s-twitter-account-marks-5-years.html>, citováno dne 12. 12. 2017.

44 © Twitter, @pontifex (on-line), dostupné na <https://twitter.com/Pontifex>, citováno dne 19. 1. 2018.

45 © WATKINS, Pope's...

proprio papeže Františka vydaného 27. června 2015.⁴⁶ Papež František konstatuje, že v současném věku digitálních médií je třeba nově zorganizovat komunikační a informační platformy Apoštolského stolce.⁴⁷ V gesci nově vzniklého úřadu mají proto nadále být všechna oficiální média Svatého stolce a článek 3. apoštolského listu přímo přiděluje do pravomoci nového úřadu správu papežova twitterového účtu „@pontifex“ a také vatikánského webu www.vatican.va.⁴⁸

Kromě „papežského“ twitterového účtu slouží Svatému stolci k oficiální komunikaci na sociálních sítích i stránka Vatican News. Jde o informační systém Vatikánu, který vznikl právě v souvislosti s papežovou reformou organizace komunikačních platform Svatého stolce v roce 2015⁴⁹ a který šíří informace i prostřednictvím vlastních stránek na online sociálních sítích. Vedle webové stránky v různých jazykových verzích provozuje Vatican News stránky také na Facebooku a na Twitteru. Facebooková stránka je vedena v angličtině a k 19. lednu 2018 ji sledovalo přes 3 miliony uživatelů Facebooku.⁵⁰ Právě zde se často objevují „reposty“ tweetů z oficiální papežovy twitterové stránky. Twitterová stránka Vatican News, rovněž v angličtině, měla ke stejnému dni na 246 tisíc sledujících.⁵¹

V českém církevním prostředí lze u nejvyšších představitelů církve najít jak vstřícné postoje k využívání internetu a online sociálních sítí, tak vyjádření zdrženlivější. Již v roce 2009 se k online sociálním sítím vyjádřil na svém webu kardinál Miloslav Vlk, který vyzdvihuje důležitost využívání moderních komunikačních prostředků církví, zmiňuje využití Youtube a Facebooku Vatikánem a využití internetu vidí zejména v souvislosti s evangelizací.⁵²

Nástupce kardinála Vlka v úřadu pražského arcibiskupa, kardinál Dominik Duka, se k novým komunikačním technologiím vyjadřuje s jistou zdrženlivostí, přestože je jeho přítomnost na sociálních sítích velmi výrazná. V rozhovoru z roku 2011, uveřejněném na jeho oficiální webové stránce, hovoří kardinál Duka na téma nové evangelizace a zdůrazňuje, že pouhé využívání nových technologií k šíření „propagandy a reklamy“⁵³ ideu tohoto konceptu nenaplnuje. Přes poněkud skeptický postoj je však kardinál Duka používání sociálních sítí nakloněn – svědčí o tom mimo jiné i kardinálov vlastní blogový příspěvek „Facebookový dialog“⁵⁴ z roku 2015, kde kardinál Duka představuje svou facebookovou stránku jako prostor k diskuzi o náboženství. Podstatným cílem facebookové diskuze má být podle Duky: „(...) většina obyvatel, která se k náboženství nevyslovuje, přestože k němu má evidentní vztah (...). Diskuze budu záměrně umísťovat na v současnosti oblíbenou sociální síť Facebook, neboť ta je v dnešní době církvemi málo probádaným „kontinentem“⁵⁵ konstatuje kardinál. O facebookové stránce kardinála Duky jako o platformě k vedení dialogu o víře informuje v roce 2015 i web pražského arcibiskupství.⁵⁶ Kardinála Duku vede k aktivitě na této sociální síti snaha zahájit pomocí moderních technologií dialog s „mlčící

46 © FRANCISCUS, Apostolic...

47 Tamtéž.

48 Tamtéž.

49 © Vatican News, About Us (on-line), dostupné na <http://www.vaticannews.va/en/about-us.html>, citováno dne 12. 12. 2017.

50 © Facebook, @vaticannews (on-line), dostupné na <https://www.facebook.com/vaticannews/>, citováno dne 19. 1. 2018.

51 © Twitter, @VaticanNews (on-line), dostupné na <https://twitter.com/vaticannews>, citováno dne 19. 1. 2018. Kromě Facebooku a Twitteru má Vatican News stránky i na Youtube a na Instagramu.

52 © Miloslav VLK, Moderní komunikační technologie a největší ‚komunikátor‘ (on-line), aktualizace dne 25. 5. 2009, dostupné na <http://www.kardinal.cz/index.php?cmd=article&articleID=348>, citováno dne 12. 12. 2017.

53 © Dominik DUKA – Jan UHLÍŘ, Současnému člověku nemůžeme nabízet recepty (on-line), aktualizace dne 19. 5. 2011, dostupné z <http://www.dominikduka.cz/rozhovory-menu/soucasnemu-cloveku-nemuzeme-nabizet-recepty/>, citováno dne 18. 1. 2018.

54 © Dominik DUKA, Facebookový dialog (on-line), aktualizace dne 6. 2. 2015, dostupné na <http://blog.aktualne.cz/blogy/dominik-duka.php?itemid=24656>, citováno dne 18. 1. 2018.

55 Tamtéž.

56 © Josef NERUŠIL, Facebookový dialog s kardinálem Dukou (on-line), aktualizace dne 6. 2. 2015, dostupné na <http://www.apha.cz/facebookovy-dialog-s-kardinalem-dukou>, citováno dne 19. 1. 2018.

polovinou' národa"⁵⁷ tedy s těmi, kteří se podle sčítání lidu z roku 2011 nevyjádřili k otázce náboženské příslušnosti.⁵⁸

Kardinál Duka ve svém blogovém příspěvku využívá přirovnání internetu ke kontinentu, které použil papež Benedikt XVI.⁵⁹ Přestože o tom příspěvek kardinála Duky přímo nehovoří, vzhledem k tomu, jak formuluje cíle facebookové diskuze o víře, jeho vyjádření lze v českém prostředí vnímat v souvislosti s praktickým využíváním online sociálních sítí církví a jejich představiteli jako prostředku nové evangelizace.

Zajímavým způsobem shrnuje tematiku využívání sociálních sítí církví Katolický týdeník, oficiální list České a Moravské církevní provincie. List reflektuje využívání Facebooku církví v článku „Bez Facebooku se církev už neobejde“, uveřejněném v únoru 2014 a dostupném i na webové stránce týdeníku.⁶⁰ Již z titulku je patrné, že autor považuje prezentaci církve prostřednictvím internetových sociálních sítí za nezbytnou. Autor zmiňuje papežův účet na Twitteru a existenci facebookové prezentace Vatikánu. „V posledních letech se stal Facebook nepostradatelným pomocníkem i české církve. Využívají ho věřící, církevní instituce i kněží. Výjimkou není ani český primas kardinál Dominik Duka“,⁶¹ uvádí autor a podrobněji se věnuje právě kardinálově facebookové stránce. Autor cituje vyjádření Josefa Nerušila,⁶² kterého uvádí jako správce kardinálova facebookového profilu: podle Nerušila slouží kardinálův facebookový profil jako prostředek sdílení informací se zástupci dalších médií, za důležité však považuje i sdílení informací s celou komunitou uživatelů Facebooku.⁶³ Sdílení informací ze života církve a také postojů církve k událostem ve veřejném životě, které se církve blíže dotýkají, uvádí autor také v souvislosti s facebookovou stránkou České biskupské konference.⁶⁴ Kromě sdílení informací o životě uvnitř církve a o postojích církve a jejích představitelů k dění ve veřejné sféře však autor uvádí ještě další významnou funkci sociálních sítí. Tou je jejich využití jako nástroje evangelizace. K tomu autor cituje vyjádření Josefa Ptáčka, kterého představuje jako metodika informačních technologií Arcibiskupství pražského.⁶⁵ Josef Ptáček uvádí, že Facebook se může stát prostorem pro evangelizaci ve formě osobního svědectví o žité víře a jejím významu.⁶⁶

Vyjdeme-li z citovaných vyjádření představitelů katolické církve k prezentaci církve na sociálních sítích, lze konstatovat, že tento způsob prezentace má v emické rovině dvě základní funkce,⁶⁷ které

57 Tamtéž.

58 Tamtéž.

59 © BENEDICTUS PP. XVI, Poselství...

60 © Jiří PRINZ, Bez Facebooku se církev už neobejde (on-line), aktualizace dne 5. 2. 2014, dostupné na <http://www.katyd.cz/clanky/bez-facebooku-se-cirkev-uz-neobejde.html>, citováno dne 19. 1. 2018.

61 Tamtéž.

62 Josef Nerušil je podle webu Arcibiskupství pražského zaměstnancem arcibiskupského Odboru vnějších vztahů – tiskového střediska, odpovědným za elektronická média – viz © Arcibiskupství pražské, Kontakty (on-line), dostupné na <http://www.apha.cz/kontakty-na-zamestnance>, citováno dne 18. 1. 2018. Existenci pozic specializovaných na elektronická média, správu sociálních sítí atp. v organizační struktuře církevních institucí je možné z religionistického hlediska vykládat v souvislosti s konceptem organizační úrovně sekularizace – viz dále v této stati.

63 © PRINZ, Bez Facebooku...

64 Tamtéž. Facebooková stránka Tiskového střediska České biskupské konference byla v roce 2016 přejmenována na „Církev.cz“, provázanou s tehdy nově vzniklým stejnojmenným webem – viz © Biskupství brněnské, Katolická církev nabízí informace na novém webu Církev.cz (on-line), aktualizace dne 18. 3. 2016, dostupné na <https://www.biskupstvi.cz/2016-03-18-katolicka-cirkev-nabizi-informace-na-novem-webu>, citováno dne 18. 1. 2018.

65 © PRINZ, Bez Facebooku... Databáze osob na webu Arcibiskupství pražského rovněž uvádí Josefa Ptáčka jako metodika informačních technologií – viz © Arcibiskupství pražské, Katalog (on-line), dostupné na <https://katalog.apha.cz/web/osoby/1440>, citováno dne 18. 1. 2018.

66 © PRINZ, Bez Facebooku...

67 Zabývám se primárně otázkou, jaké funkce mohou internet a online sociální sítě plnit pro církev – obecnou otázku funkcí náboženství ve společnosti ponechávám záměrně stranou, neboť podobný rozbor v souvislosti se zkoumanou problematikou by vyžadoval samostatnou studii. K funkcím náboženství ve společnosti ze sociálně vědního hlediska viz např. Dušan LUŽNÝ, *Náboženství a moderní společnost*, Brno: Masarykova univerzita, 1999. K tomuto tématu z obecného teoretického hlediska s uvedením konkrétních empirických příkladů

však lze vidět ve vzájemném vztahu. První je *informační*, která spočívá v informování veřejnosti o různých aktivitách církve a v prezentování postojů církve k aktuálním událostem a problémům. Druhou lze označit jako *evangelizační a pastorační*, kdy nové technologie a nová média slouží jako prostředek k prezentaci a propagaci křesťanského (katolického) světonázoru. Je zřejmé, že obě tyto funkce od sebe není možné jednoznačně oddělit, když informace ze života církve jsou v emické rovině zároveň chápány jako svědectví o životě ve víře.⁶⁸

V českém církevním prostředí je používání internetu a sociálních sítí rovněž spojováno s novou evangelizací, resp. re-evangelizací, o tomto konceptu hovoří v souvislosti s využíváním nových technologií i kardinál Dominik Duka, přestože se k využití internetu jako evangelizačního nástroje staví s jistou opatrností.⁶⁹ V každém případě jsou internet a online sociální sítě v emické rovině vnímány zejména jako prostředek i prostor pro šíření evangelia,⁷⁰ byť lze nalézt i výzvy k opatrnosti při využívání internetu a online sociálních sítí.⁷¹

Důležitou souvislostí využívání internetu a online sociálních sítí církví, která vyplývá přímo z citovaných církevních dokumentů, je zacílení na mládež. V souvislosti s novou evangelizací o tom hovoří oficiální papežské dokumenty⁷² a využití online sociálních sítí k evangelizaci a pastorační mezi mládeží je i předmětem dokumentů, které lze nalézt v českém církevním prostředí.⁷³

Není jistě překvapivým zjištěním, že vyjádření postojů církevních představitelů k prezentaci na online sociálních sítích v českém prostředí korespondují s přístupem, který k online sociálním sítím a internetu ve svých dokumentech zaujímá Svatý stolec a jeho instituce. Jaký je tedy současný stav přítomnosti české katolické církve na sociálních sítích?

Prezentace církevních nejvyšších institucí a jejich představitelů na sociálních sítích

Stránky české katolické církve na sociální síti Facebook dělím pro přehlednost do tří skupin. První z nich tvoří stránky arcibiskupství a biskupství, druhou stránky nejvyšších církevních představitelů na této úrovni, tedy arcibiskupů a biskupů. Do třetí skupiny řadím ostatní instituce katolické církve na úrovni arcibiskupství a biskupství a ČBK a také stránky Katolického týdeníku jako oficiální mediální platformy České a Moravské církevní provincie, podle výše popsaných kritérií. Dominantní postavení Facebooku mezi internetovými sociálními sítěmi v českém prostředí potvrzuje srovnání stránek jednotlivých institucí církve a představitelů katolické církevní hierarchie na sítích Facebook a Twitter z hlediska počtu uživatelů, kteří tyto stránky sledují. Srovnání facebookových stránek církevních institucí a představitelů s účty na Twitteru provádím z toho důvodu, že právě Twitter je platformou, která primárně slouží prezentaci Svatého stolce – právě zde existuje oficiální profilová stránka nejvyšší církevní instituce.

Na sociální síti Facebook lze na dopad stránek na uživatele sítě usuzovat ze dvou údajů, které jsou na jednotlivých stránkách obvykle dostupné – jde o počet uživatelů, kteří stránku označili

viz Daniel V. A. OLSON – Detlef POLLACK, ed., *The Role of Religion in Modern Societies*, New York: Routledge, 2008.

68 Srov. tamtéž.

69 Viz © DUKA – UHLÍŘ, *Současnému...*

70 Srov. např. © Arcibiskupství pražské, *Pastorační plán Arcidiecéze pražské 2014–2019 (on-line)*, s. 18, dostupné na <http://www.apha.cz/file/22192/pastoracni-plan-arcidieceze-prazske-2014-2019.pdf>, citováno dne 19. 1. 2018.

71 Viz např. Jan BALÍK, ed., *Na cestě k člověku – témata pro společenství mladých lidí*, místo vydání neuvedeno: Sekretariát Sekce pro mládež ČBK a AKSM, 2014, s. 67–73; srov. *Direktář pro službu a život kněží*, Praha: Sekretariát České biskupské konference, 2016, s. 87.

72 Viz např. © Benedictus PP. XVI, *Poselství...*

73 BALÍK, *Na cestě...*, s. 67–73.

volbou „Tohle se mi líbí“, a dále o počet uživatelů, kteří danou stránku označili volbou „Sledovat“.⁷⁴ U osobních stránek na síti Facebook se lze stát „přítelem“ osoby, které stránka patří – Facebook však počet přátel určitým způsobem omezuje, takže uživatelé nad tento limit mohou takovou stránku označit jen volbou „Sledovat“. Twitter ukazuje údaj o počtu uživatelů, kteří danou stránku sledují. Přehled stránek sloužících jako oficiální platformy církve na online sociálních sítích v českém prostředí a počty sledujících ukazují, že hlavní komunikační platformou církevních institucí a představitelů je sociální síť Facebook.

Stránky nejvyšších institucí církevní správy a jejich představitelů v obou církevních provinciích ukazují následující přehledové tabulky, které zároveň zahrnují i počty sledujících, označení volbou „Tohle se mi líbí“ a další základní údaje těchto stránek v lednu 2018⁷⁵ u internetových sociálních sítí Facebook a Twitter.

Přehled stránek na sociálních sítích

Název stránky / uživatelské jméno	Sledují	„Tohle se mi líbí“	Kategorie stránky dle Facebooku
Arcibiskupství pražské / @arcibiskupstvi ⁷⁶	4 646	4 701	Náboženská organizace
Diecéze plzeňská / @bip.cz ⁷⁷	997	982	Náboženská organizace
Diecéze ostravsko-opavská / @doo.cz ⁷⁸	815	795	Náboženská organizace
Královéhradecká diecéze / @diecezekralovehradecka ⁷⁹	788	789	Náboženská organizace
Biskupství brněnské / @biskupstvi ⁸⁰	622	609	Náboženská organizace
Biskupství litoměřické / @dltm.cz ⁸¹	587	589	Náboženská organizace
Biskupství českobudějovické – oficiální stránka ⁸²	538	531	Náboženská organizace

74 Volbou „Tohle se mi líbí“ na síti Facebook vyjadřuje uživatel stránce podporu a zároveň se uživateli zobrazují aktualizace na takto označené stránce. Volba „Sledovat“ znamená, že se uživateli zobrazují jen aktualizace takto označené stránky, aniž by stránce zároveň vyjádřil i podporu.

75 Není-li uvedeno jinak, jsou údaje o počtu sledujících či označení volbou „Tohle se mi líbí“ v tabulkách i v celém textu u stránek na sociálních sítích uvedeny k datu 19. ledna 2018. Všechny stránky uvedené v tabulkách splňovaly k tomuto datu kritéria k zařazení do přehledu, i když v některých případech jsou počty sledujících a označení volbou „Tohle se mi líbí“ citovány k pozdějšímu datu.

76 © Facebook, Arcibiskupství pražské (on-line), dostupné na <https://www.facebook.com/arcibiskupstvi/>, citováno dne 19. 1. 2018.

77 © Facebook, Diecéze plzeňská (on-line), dostupné na <https://www.facebook.com/bip.cz/>, citováno dne 19. 1. 2018.

78 © Facebook, Diecéze ostravsko-opavská (on-line), dostupné na <https://www.facebook.com/doo.cz/>, citováno dne 19. 1. 2018.

79 © Facebook, Královéhradecká diecéze (on-line), dostupné na <https://www.facebook.com/diecezekralovehradecka/>, citováno dne 19. 1. 2018.

80 © Facebook, Biskupství brněnské (on-line), dostupné na <https://www.facebook.com/biskupstvi/>, citováno dne 19. 1. 2018.

81 © Facebook, Biskupství litoměřické (on-line), dostupné na <https://www.facebook.com/dltm.cz/>, citováno dne 19. 1. 2018.

82 © Facebook, Biskupství českobudějovické – oficiální stránka (on-line), dostupné na <https://www.facebook.com/Biskupstvi-ceskobudějovické-oficiální-stránka-342657039165153>, citováno dne 19. 1. 2018.

Facebook – arcibiskupové a biskupové				
Název stránky / uživatelské jméno	Sledují	„Tohle se mi líbí“	Přátelé (osobní stránky)	Kategorie stránky dle Facebooku
Dominik Duka (Arcibiskup pražský) ⁸³	12 386	–	4 483	Osobní profilová stránka
Mons. Václav Malý / @biskup.maly ⁸⁴	4 968	4 760	–	Stránka veřejně známé osobnosti
Pavel Konzbul / @biskupPavel ⁸⁵	4 113	3 996	–	Veřejně známá osobnost

Facebook – ostatní stránky arcibiskupských a biskupských institucí				
Název stránky / uživatelské jméno	Sledují	„Tohle se mi líbí“	Přátelé (osobní stránky)	Kategorie stránky dle Facebooku (poznámka – provozovatel)
Vira.cz / @Vira.cz ⁸⁶	9 230	9 342	–	Vzdělávací web (Pastorační středisko Arcibiskupství pražského)
Manželství krok za krokem / @manzelstvikrozkrokem ⁸⁷	4 337	4 322	–	Organizace (Pastorační středisko – Centrum pro rodinu)
Církev.cz / @cirkev.cz ⁸⁸	3 820	3 812	–	Náboženská organizace (Tiskové středisko ČBK)
Katolický týdeník / @KaTyd.cz ⁸⁹	3 418	3 454	–	Vydavatel
Liturgie.cz / @Liturgie.cz ⁹⁰	2 121	2 134	–	Web pro společnost a kulturu (Pastorační středisko Arcibiskupství pražského)
Děti.vira.cz / @deti.vira.cz ⁹¹	1 883	1 885	–	Web pro děti a náctileté (Pastorační středisko Arcibiskupství pražského)
ADCM Olomouc / @ADCMOlomouc ⁹²	1 381	1 390	–	Náboženské centrum (Arcidiecézní centrum mládeže Olomouc, Arcidiecéze olomoucká)
Modlitba.cz / @cz.modlitba ⁹³	1 062	1 062	–	Vzdělání (Pastorační středisko Arcibiskupství pražského)

83 © Facebook, Dominik Duka (Arcibiskup pražský) (on-line), dostupné na <https://www.facebook.com/dominik.duka.3>, citováno dne 19. 1. 2018.

84 © Facebook, Mons. Václav Malý (on-line), dostupné na <https://www.facebook.com/biskup.maly/>, citováno dne 19. 1. 2018.

85 © Facebook, Pavel Konzbul (on-line), dostupné na <https://www.facebook.com/pg/biskupPavel>, citováno dne 19. 1. 2018.

86 © Facebook, Vira.cz (on-line), dostupné na <https://www.facebook.com/vira.cz/>, citováno dne 19. 1. 2018.

87 © Facebook, Manželství krok za krokem (on-line), dostupné na <https://www.facebook.com/manzelstvikrozkrokem/>, citováno dne 19. 1. 2018.

88 © Facebook, Církev.cz (on-line), dostupné na <https://www.facebook.com/Cirkev.cz/>, citováno dne 19. 1. 2018.

89 © Facebook, Katolický týdeník (on-line), dostupné na <https://www.facebook.com/KaTyd.cz/>, citováno dne 19. 1. 2018.

90 © Facebook, Liturgie.cz (on-line), dostupné na <https://www.facebook.com/Liturgie.cz/>, citováno dne 19. 1. 2018.

91 © Facebook, Děti.vira.cz (online), dostupné na <https://www.facebook.com/deti.vira.cz/>, citováno dne 19. 1. 2018.

92 © Facebook, ADCM Olomouc (on-line), dostupné na <https://www.facebook.com/pg/ADCMOlomouc/>, citováno dne 19. 1. 2018.

93 © Facebook, Modlitba.cz (on-line), dostupné na <https://www.facebook.com/cz.modlitba/>, citováno dne 19. 1. 2018.

ADCM Praha / @Praha.ADCM ⁹⁴	816	828	–	Náboženská organizace (Arcidiecézní centrum pro mládež Praha)
Pastorace.cz / @spiritualita01 ⁹⁵	770	745	–	Vzdělání (Pastorační středisko Arcibiskupství pražského)
DCM Brno ⁹⁶	751	757	–	Náboženská organizace
Diecézní centrum pro mládež Hradec Králové ⁹⁷	570	565	–	Náboženská organizace – Náboženské centrum
Diecézní centrum mládeže České Budějovice / @dcmcb ⁹⁸	514	525	–	Náboženská organizace
DCM Plzeň / @DCMPlzen ⁹⁹	297	291	–	Komunita
Diecézní Centrum pro Mládež Litoměřice / @dcmlit ¹⁰⁰	273	277	–	Komunitní centrum – komunita
Katechetické a pedagogické centrum Ostrava / @ostravakpc ¹⁰¹	217	221	–	Náboženská organizace
Katechetické středisko AP / @Katecheticke.stredisko.AP ¹⁰²	213	223	–	Náboženské centrum – Náboženská organizace (Arcibiskupství pražské)

Twitter		
Název stránky / uživatelské jméno	Počet sledujících	Poznámka
Arcibiskupství / @apha_cz ¹⁰³	1 247	Stránka Arcibiskupství pražského
Dominik Duka / @dominikduka ¹⁰⁴	3 869	Stránka arcibiskupa Dominika Duky
Tomáš Holub / @TomasHolubPB ¹⁰⁵	1 983	Stránka biskupa Tomáše Holuba
Víra.cz / @wwwViraCz ¹⁰⁶	702	Stránka webu Víra.cz (Pastorační středisko Arcibiskupství pražského)

Na základě přehledu v tabulkách lze odpovědět na otázky, jaký je současný stav prezentace nejvyšších institucí české církevní správy a jejich představitelů na sociálních sítích a kolik uživatelů

94 © Facebook, ADCM Praha (on-line), dostupné na <https://www.facebook.com/Praha.ADCM/>, citováno dne 19. 1. 2018.

95 © Facebook, Pastorace.cz (on-line), dostupné na <https://www.facebook.com/spiritualita01/>, citováno dne 19. 1. 2018.

96 © Facebook, DCM Brno (on-line), dostupné na <https://www.facebook.com/DCM-Brno-335046847299/>, citováno dne 18. 6. 2018.

97 © Facebook, Diecézní centrum pro mládež Hradec Králové (on-line), dostupné na <https://www.facebook.com/Diecézní-centrum-pro-mládež-Hradec-Králové-1479375009009788/>, citováno dne 19. 1. 2018.

98 © Facebook, Diecézní centrum mládeže České Budějovice (on-line), dostupné na <https://www.facebook.com/dcmcb/>, citováno dne 18. 6. 2018.

99 © Facebook, DCM Plzeň (on-line), dostupné na https://www.facebook.com/pg/DCMPlzen/about/?ref=page_internal, citováno dne 18. 6. 2018.

100 © Facebook, Diecézní Centrum pro Mládež Litoměřice (on-line), dostupné na <https://www.facebook.com/pg/dcmlit/>, citováno dne 19. 1. 2018.

101 © Facebook, Katechetické a pedagogické centrum Ostrava (on-line), dostupné na <https://www.facebook.com/pg/ostravakpc/>, citováno dne 19. 1. 2018.

102 © Facebook, Katechetické středisko AP (on-line), dostupné na <https://www.facebook.com/pg/Katecheticke.stredisko.AP/>, citováno dne 19. 1. 2018.

103 © Twitter, Arcibiskupství (on-line), dostupné na https://twitter.com/apha_cz, citováno dne 19. 1. 2018.

104 © Twitter, Dominik Duka (on-line), dostupné na <https://twitter.com/dominikduka>, citováno dne 19. 1. 2018.

105 © Twitter, Tomáš Holub (on-line), dostupné na <https://twitter.com/TomasHolubPB>, citováno dne 19. 1. 2018.

106 © Twitter, Víra.cz, dostupné na <https://twitter.com/wwwViraCz>, citováno dne 19. 1. 2018.

sociálních sítí jejich stránky sleduje.

Z nejvyšších institucí české katolické církve na úrovni arcibiskupství a biskupství má svou oficiální stránku na Facebooku pražská arcidiecéze a všechna biskupství, pouze olomoucká arcidiecéze se na internetové sociální síti doposud oficiálně neprezentuje.¹⁰⁷ Nejvíce sledujících má facebooková stránka pražské arcidiecéze,¹⁰⁸ která se zároveň prezentuje i prostřednictvím sítě Twitter.¹⁰⁹

Z představitelů vysokého kléru české katolické církve na nejvyšších institucionálních úrovních církevní správy mají oficiální stránky na sociálních sítích kardinál Dominik Duka, arcibiskup pražský, Václav Malý, pomocný biskup pražský, Tomáš Holub, biskup plzeňský a Pavel Konzbul, pomocný biskup brněnský.¹¹⁰ Arcibiskup Dominik Duka má stránky na sítích Facebook¹¹¹ i Twitter,¹¹² Václav Malý a Pavel Konzbul pouze na Facebooku¹¹³ a Tomáš Holub jen na Twitteru.¹¹⁴ Facebooková stránka kardinála Duky je zároveň nejsledovanější prezentací oficiálně spojenou s katolickou církví na českých sociálních sítích. Ostatní biskupové své oficiální stránky na sociálních sítích nemají.¹¹⁵

Česká biskupská konference, resp. její tiskové středisko, disponuje stránkou na Facebooku,¹¹⁶ která je provázána s webem Církev.cz. Přestože web Církev.cz uvádí i odkaz na vlastní twitterovou stránku, samostatná twitterová stránka tohoto webu ke dni 19. ledna 2018 neexistovala a odkaz vedl na twitterový profil Stanislava Příbyla, generálního sekretáře ČBK, jehož profilová stránka je označena jako osobní.¹¹⁷ Katolický týdeník, oficiální periodikum ČBK, disponuje na Facebooku vlastní stránkou.¹¹⁸

Zvláštní kapitolou jsou webové projekty Pastoračního střediska Arcibiskupství pražského a jejich profily na sociálních sítích. Sledujeme-li prezentace církve na sociálních sítích, nemají projekty Pastoračního střediska svým koncepčním pojetím a rozsahem v českém prostředí obdoby.¹¹⁹

107 Na Facebooku lze nalézt pouze stránku olomouckého arcibiskupa Jana Graubnera na adrese <https://www.facebook.com/graubner.jan/>, která je však označena jako neoficiální a kterou ke dni 19. ledna 2018 sledovalo 1 504 uživatelů. Volbou „Tohle se mi líbí“ stránku označilo 1 497 uživatelů.

108 © Facebook, Arcibiskupství pražské...

109 © Twitter, Arcibiskupství... Z biskupství v obou církevních provinciích se na síti Twitter prezentuje ještě Biskupství litoměřické, které však k 19. lednu 2018 sledovalo pouze 89 uživatelů – viz © Twitter, Biskupství LTM (on-line), dostupné na https://twitter.com/dltm_cz, citováno dne 19. ledna 2018.

110 Na síti Facebook má na adrese <https://www.facebook.com/MiloslavKardinalVlk/> doposud svou stránku i kardinál Miloslav Vlk, zesnulý v březnu 2017, stránka měla ke dni 19. ledna 2018 3 024 sledujících, volbou „Tohle se mi líbí“ ji označilo 3 003 uživatelů. Stránku lze považovat za oficiální, neboť odkaz na ni je umístěn na kardinálově oficiální webové stránce <http://www.kardinal.cz/>.

111 © Facebook, Dominik Duka...

112 © Twitter, Dominik Duka... Kardinál Dominik Duka má rovněž vlastní kanál na Youtube, který sledovalo ke dni 19. ledna 2018 93 uživatelů a ode dne zřízení kanálu (28. června 2013) má obsah kanálu celkem 15 609 zhlédnutí – viz © Youtube, Dominik kardinál Duka (on-line), dostupné na <https://www.youtube.com/channel/UCSRtwE5pdi75bzb9MgkZ-6w>, citováno dne 19. ledna 2018; Viz i © Josef NERUŠIL, Kardinál Duka na Youtubu (on-line), aktualizace dne 1. 12. 2013, dostupné na <http://www.apha.cz/kardinal-duka-na-youtubu>, citováno dne 19. ledna 2018.

113 © Facebook, Mons. Václav Malý...; © Facebook, Pavel Konzbul...

114 © Twitter, Tomáš Holub...

115 Kromě neoficiální stránky arcibiskupa Graubnera (viz pozn. 107) lze najít ještě stránku litoměřického biskupa Jana Baxanta s 476 sledujícími a 481x označením „Tohle se mi líbí“, stránka však není označena jako oficiální a poslední příspěvek na stránce je ke 14. březnu 2013. Stránka je tedy dlouhodobě neaktivní – viz © Facebook, Jan Baxant (on-line), dostupné na <https://www.facebook.com/Jan-Baxant-115968705395/>, citováno dne 19. 1. 2018. Biskup František Lobkowitz má na Facebooku jen soukromou osobní stránku – že jde o autentickou osobní stránku, lze usuzovat jen nepřímou, na základě veřejně dostupného seznamu profilů přátel této osobní stránky. Stránka sama není veřejně přístupná – viz © Facebook, František Lobkowitz (on-line), dostupné na <https://www.facebook.com/people/František-Lobkowitz/100021840347710>, citováno dne 19. 1. 2018.

116 © Facebook, Církev.cz...

117 © Twitter, Stanislav Příbyl (on-line), dostupné na <https://twitter.com/pribylst>, citováno dne 19. 1. 2018.

118 © Facebook, Katolický týdeník... Katolický týdeník má stránku i na síti Twitter, sleduje ji však pouze 192 uživatelů – viz Twitter, Katolický týdeník (on-line), dostupné na <https://twitter.com/katydcz>, citováno dne 19. 1. 2018.

119 Pastorační středisko Arcibiskupství pražského provozuje ještě vlastní facebookovou stránku pod názvem „Pastorační středisko“ na adrese <https://www.facebook.com/Pastorační-středisko-162072743930515>. Ke dni 19. 1. 2018 však zde byl poslední příspěvek umístěn k datu 15. 1. 2014 – stránku lze tedy považovat za dlouhodobě neaktivní.

Z hlediska počtu uživatelů Facebooku, kteří stránky provozované Pastoračním střediskem sledují, je nejpopulárnější facebooková stránka *Víra.cz*,¹²⁰ obsahově spojená se stejnojmenným webem. Stránku tohoto webu najdeme i na Twitteru,¹²¹ kde však má podstatně méně sledujících uživatelů. K dalším stránkám, které se prezentují prostřednictvím Facebooku a jsou provozovány pražským Pastoračním střediskem, patří stránky *Liturgie.cz*,¹²² *Manželství krok za krokem – Manželství.cz*,¹²³ *Modlitba.cz*,¹²⁴ *Pastorace.cz*¹²⁵ a *Děti.víra.cz*.¹²⁶ Všechny tyto stránky na Facebooku jsou provázány se stejnojmennými webovými stránkami. Podobné stránky, zaměřené zejména na práci s mládeží, provozují příslušná střediska i při dalších diecézích, i když ve srovnání se stránkami pražské arcidiecéze mají menší počet uživatelů.

Údaje o počtech sledujících uživatelů ukazují, že sledovanost těchto stránek je spíše nízká. Je však zřejmé, že instituce na nejvyšších úrovních církevní správy usilují o systematickou přítomnost na sociálních sítích, přestože absence oficiální prezentace olomouckého arcibiskupství na sociálních sítích svědčí o tom, že katolická církev nevyužívá plně potenciál, který sociální sítě nabízejí. Z arcibiskupství a biskupství je z hlediska počtu uživatelů nejsledovanější stránka Arcibiskupství pražského, jehož organizační složky také na Facebooku vyvíjejí mezi uvedenými církevními institucemi nejvýraznější aktivity. Mezi nejvyššími představiteli církve, biskupy a arcibiskupy, je vlastní profil na sociálních sítích méně obvyklou záležitostí. V lednu 2018 má česká katolická církev (včetně apoštolského exarchátu) celkem 22 biskupů,¹²⁷ spolu s arcibiskupem kardinálem Dominikem Dukou a Janem Graubnerem. Stránku kardinála Dominika Duky, vedenou jako otevřený oficiální osobní profil, lze co do počtu sledujících uživatelů považovat za nejvýznamnější oficiální stránku spojenou s nejvyššími institucemi církevní správy v České republice.

Z tematického zaměření stránek je zřejmé, že kromě vlastních stránek biskupství coby institucí jsou na sociálních sítích provozovány zejména stránky, které jsou zaměřeny na oblast evangelizace, pastorace a katecheze, a některé z nich explicitně cílí na práci s dětmi a mládeží.¹²⁸

Církev a online sociální média pohledem religionistiky

Z hlediska religionistiky, chápané jako sociálně vědní studium náboženství v sociokulturních souvislostech v diachronní i synchronní perspektivě,¹²⁹ je nezbytné otázku prezentace církve na online sociálních sítích vztahovat ke konkrétním sociokulturním souvislostem. Východiskem je však vždy emická rovina problematiky, tj. v našem případě způsob, jakým je dané téma vykládáno uvnitř samotné církve. Chceme-li poskytnout etický pohled – tedy pohled z hlediska

120 © Facebook, *Víra.cz*...

121 © Twitter, *Víra.cz*...

122 © Facebook, *Liturgie.cz*... Stránka webu *Liturgie.cz* se prezentuje i prostřednictvím Twitteru, sleduje ji však pouze 110 uživatelů – © Twitter, *Liturgie.cz*, dostupné na https://twitter.com/liturgie_cz, citováno dne 19. 1. 2018.

123 © Facebook, *Manželství krok za krokem*... Tuto stránku spolu s webem *Manželství.cz* provozuje Centrum pro rodinu Pastoračního střediska pražského arcibiskupství – viz © Ludmila PIVOŇKOVÁ, Centrum pro rodinu (on-line), aktualizace dne 4. 4. 2017, dostupné z <http://www.apha.cz/cpr>, citováno dne 19. 1. 2018.

124 © Facebook, *Modlitba.cz*...

125 © Facebook, *Pastorace.cz*...

126 © Facebook, *Děti.víra.cz*...

127 © *Cirkev.cz*, Biskupové (on-line), dostupné na <https://www.cirkev.cz/cs/biskupove>, citováno dne 23. 1. 2018. Započítáni jsou rovněž emeritní biskupové a také pomocný biskup pražský Zdenek Wasserbauer, který byl papežem Františkem jmenován 23. ledna 2018 a k lednu 2018 tedy ještě neobdržel biskupské svěcení – viz © František JEMELKA, Pražská arcidiecéze má nového pomocného biskupa (on-line), aktualizace dne 23. 1. 2018, dostupné na <https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/180123prazska-arcidieceze-ma-noveho-pomocneho-biskupa>, citováno dne 29. 1. 2018.

128 Analýza vlastního obsahu stránek, například z pozic mediálních studií, představuje další možný směr badatelské práce.

129 Teoretická východiska religionistiky v tomto směru shrnuje William E. PADEN, *Bádání o posvátnu. Náboženství ve spektru interpretací*, Brno: Masarykova univerzita, 2002.

objektivizující vědy – na zkoumanou problematiku, musíme jej nezbytně založit právě na kontextu, v němž se objevuje v samotném církevním prostředí.

Problematiku využití internetu církví a s tím související využívání online sociálních sítí uvádí do určitého kontextu přímo církevní dokumenty, jako je například výše citované prohlášení papeže Jana Pavla II. z roku 2002,¹³⁰ v němž papež hovoří o kulturních změnách a o změnách v komunikaci, které církev přivádí k novému práhu, jež je třeba překročit.¹³¹ Lze říci, že církev využívá internet v reakci na měnící se sociokulturní situaci. Slovy ekonomického modelu náboženství,¹³² církve a náboženské společnosti jsou vedeny k novým marketingovým strategiím na „náboženském trhu“¹³³ v globální i lokální perspektivě. V této souvislosti lze znovu připomenout slova papeže Jana Pavla II. k 36. světovému dni sdělovacích prostředků, kde papež přirovnává internet k někdejšímu fórum antického světa a připomíná, že tato fóra jako místa sociální interakce v nejširší perspektivě sloužila jako tržiště a zároveň i místa naplňování náboženských povinností.¹³⁴ Existence stránek církevních představitelů a institucí na online sociálních sítích je tedy příkladem snahy církve reagovat na sociokulturní změny, doprovázené mimo jiné změnami v komunikačních strategiích, rozšířením internetu a s ním spojených nových médií, například právě internetových sociálních sítí.

Využití internetu k evangelizaci je v samotném církevním prostředí zároveň uváděno do souvislosti s konceptem nové evangelizace,¹³⁵ chápané jako re-evangelizace tam, kde dochází k odklonu obyvatelstva od již dříve přijaté víry. V religionistické, etické perspektivě lze proto využití internetu a online sociálních sítí církví vykládat v souvislosti se sekularizací v moderní společnosti. Sekularizace je ve starší sociologické literatuře definována jako situace, v níž náboženské myšlení, praktiky a instituce ztrácejí svůj společenský význam.¹³⁶ Tento koncept sekularizace je však dnes považován za značně zjednodušující a v podstatě vycházející z ideologie osvícensko-racionalistické sekularizační teze, která „úpadek“ náboženství v moderních společnostech prostě předpokládá.¹³⁷ Novější sociálně vědní bádání opouští ideologicky zabarvenou dikci „mizení“ či dokonce „úpadku“ náboženství a pokouší se uchopit problematiku sekularizace jako souhrn procesů na různých úrovních společnosti a kultury, které v souvislosti s funkcionální diferenciací provázejí proměny rolí náboženství v moderních společnostech, resp. některých typech moderních společností.¹³⁸

Teoretik sekularizace Karel Dobbelaere rozlišuje tři základní úrovně, na nichž lze v souvislosti se sekularizací pozorovat různé procesy změn a zároveň používat různé teoretické a konceptualizační nástroje k jejich popisu a analýze: individuální, organizační a sociální.¹³⁹ Tyto úrovně, na nichž lze sekularizační procesy zkoumat, nejsou samozřejmě striktně odděleny, dovolují však

130 © IOANNES PAULUS PP. II, Message...

131 Tamtéž.

132 Tuto perspektivu z hlediska přínosů i slabých stránek shrnuje Dušan LUŽNÝ, *Teorie racionální volby v současné sociologii náboženství*, *Sociológia* 2/2015, s. 151–170.

133 S metaforou náboženského „trhu“ v teoretické rovině pracuje Larry WITHAM, *Marketplace of the Gods: How Economics Explains Religion*, Oxford: Oxford University Press, 2010.

134 © IOANNES PAULUS PP. II, Message...

135 Spojení pojmu nové evangelizace s využitím internetu dokládají vyjádření církevních představitelů, která byla citována výše – viz např. © PELOWSKI, *Evangelization...* Srov. také © FOLEY, *Dokument...*

136 Bryan WILSON, *Religion in Secular Society: A Sociological Comment*, London: C. A. Watts, 1966, s. xiv.

137 Výtečný kritický přehled literatury k tzv. sekularizačnímu paradigmatu v sociálních vědách podává Roman VIDO, *Konec velkého vyprávění? Sekularizace v sociologické perspektivě*, Brno: CDK, 2011.

138 Kritické přehodnocení modelů sekularizace z tohoto hlediska podává Steve BRUCE, *Secularization. In Defence of an Unfashionable Theory*, Oxford: Oxford University Press, 2011.

139 Tříúrovňový model sekularizačních procesů je koncepčním základem publikace Karel DOBBELAERE, *Secularization: An Analysis on Three Levels*, Brussels: Peter Lang, 2002.

teoreticky uchopit komplexní problematiku proměn, kterými náboženství v moderních společnostech prochází.

Na individuální úrovni sekularizace klesá ve společnosti míra otevřeně deklarované příslušnosti k určitému náboženskému světonázoru, reprezentovanému určitým církevním společenstvím. Nesmíme se však nechat dovést k zavádějícímu závěru, že náboženství proto ve společnosti mizí. V souvislosti s tím probíhá privatizace a individualizace náboženství, roste význam náboženské „brikoláže“ na individuální úrovni¹⁴⁰ a náboženství se stává spíše soukromou záležitostí jednotlivců.¹⁴¹ V sekularizované společnosti, vykazující na individuální úrovni klesající míru deklarované náboženské příslušnosti k etablovaným církvím a náboženským společnostem, musí katolická církev hledat odpovídající formy šíření a udržování náboženského světonázoru. Internet a online sociální sítě jsou k tomu vhodným prostředkem i prostředím, z tohoto důvodu jsou církví označovány jako prostředek i cíl evangelizační a pastorační činnosti. Nová evangelizace se tak stává mimo jiné evangelizací pomocí nových technologických prostředků,¹⁴² například právě s využitím nových médií. Takto vedená evangelizace může mít samozřejmě dopad či projevy na více úrovních, nejen individuální, ale i sociální a organizační.

Pokud jde o míru deklarované individuální náboženské příslušnosti k církvím a náboženským společnostem, lze českou společnost považovat za vysoce sekularizovanou.¹⁴³ Současná česká společnost se zároveň vyznačuje častým užíváním internetu a online sociálních sítí. V českém prostředí je proto využití sociálních médií k udržování a šíření náboženského světonázoru na individuální úrovni pro církev cestou, jak se vyrovnávat s klesající náboženskou příslušností v souvislosti s individuální rovinou sekularizačních procesů.

Změny v individuální náboženské příslušnosti jsou však jen jedním z aspektů problematiky sekularizace v moderních společnostech – nízká či klesající míra individuálně deklarované náboženské příslušnosti ještě nemusí nutně znamenat, že náboženství výrazně mizí i z veřejné sféry.¹⁴⁴ Na sociální úrovni si etablované náboženské směry a církve mohou zachovávat významnou míru přítomnosti ve veřejné sféře, například tehdy, stávají-li se témata spojená s náboženstvím předmětem debat ve veřejném prostoru, vstupují-li například do oblasti politiky. Může se tak dít například tehdy, když se náboženská témata s ohledem na konkrétní historické okolnosti spojila s koncepty národních dějin či národní identity a vlastenectví – k příkladům takových jevů v českém prostředí patří svatováclavská legenda, cyrilometodějská tradice nebo tradice husitské reformace.¹⁴⁵ Nejen z tohoto důvodu najdeme řadu příkladů, kdy se témata spojená s církví objevují ve veřejném prostoru – diskutují se vyjádření církevních představitelů k různým událostem,¹⁴⁶ je

140 Karel DOBBELAERE, Secularization, in: *Encyclopedia of Religion and Society*, ed. William H. SWATOS – Peter KIVISTO, London: Sage, AltaMira Press, 1998, s. 455–456.

141 Tato stať se primárně zabývá využitím internetu a online sociálních sítí v souvislosti s institucionalizovaným náboženstvím – podoby náboženského života na síti z hlediska individualizované religiozity jsou námětem pro další studium.

142 Srov. LINDEN, *Global...*, s. 124; srov. Christopher HELLAND, Popular Religion and the World Wide Web: A Match Made in (Cyber) Heaven, in: *Religion Online. Finding Faith on the Internet*, ed. Lorne L. DAWSON – Douglas E. COWAN, London: Routledge, 2004, s. 25.

143 K náboženské situaci v české společnosti viz Dana HAMPLOVÁ, *Náboženství v české společnosti na prahu 3. tisíciletí*, Praha: Karolinum, 2013; k individuální úrovni sekularizace ve spojení s českou společností viz Jakub HAVLÍČEK – Dušan LUŽNÝ, Religion and Politics in the Czech Republic: The Roman Catholic Church and the State, *International Journal of Social Science Studies* 1/2013, s. 193–195. Srov. David VÁCLAVÍK, Katolická církev očima současných Čechů a současní Češi očima Katolické církve. Mezi nedůvěrou a očekáváním, *Caritas et veritas* 1/2016, s. 150–156.

144 DOBBELAERE, *Secularization: An Analysis...*, s. 49; srov. HAVLÍČEK – LUŽNÝ, Religion...

145 Srov. Miloš ŘEZNÍK, *Formování moderního národa. (Evropské „dlouhé“ 19. století)*, Praha: Triton, 2003, s. 146–148.

146 Z doby bezprostředně předcházející dokončení tohoto textu lze jako příklad uvést vyjádření kardinála Dominika Duky k reklamní kampani obchodního řetězce Lidl, kde byly vyretušovány kříže z kupolí řeckých kostelů – viz např. © Novinky.cz, Bezprecedentní a nekulturní akt, píše Duka ke kauze vyretušovaných křížů (on-line), aktualizace dne 3. 9. 2017, dostupné na <https://www.novinky.cz/domaci/448050-bezprecedentni-a-nekulturni-akt-pise-duka-ke-kauze-vyretusovanych-krizu.html>, citováno dne 19. 1. 2018.

reflektována přítomnost státních činitelů na církevních akcích,¹⁴⁷ církevní představitelé se účastní státních událostí¹⁴⁸ atd.

V souvislosti se sociální úrovní sekularizace a vstupováním náboženských témat do veřejného prostoru se mohou sociální internetové sítě stát součástí procesů nastolování agendy církvi.¹⁴⁹ Online sítě, které církev provozuje, se mohou stát platformou veřejné diskuze k tématům, která jsou pro církev důležitá. Role tzv. nových médií, k nimž se internetové sociální sítě řadí, se stávají předmětem živého zájmu řady badatelů.¹⁵⁰ Přestože mezi badateli nepanuje shoda například v tom, do jaké míry či jak samotné internetové sociální sítě ovlivňují procesy spojené s nastolováním agendy ve veřejném prostoru a jak narušují stávající modely nastolování agendy prostřednictvím klasických či tradičních médií,¹⁵¹ některé výzkumy důležitost internetových sociálních sítí při šíření témat ve veřejném prostoru potvrzují.¹⁵²

Církev využívá internet přinejmenším ve dvou základních typech či oblastech nastolování agendy: mediální a veřejné. Webové platformy církve, včetně stránek na sociálních sítích, používá církev jako zdroje informací pro novináře coby zástupce klasických médií, která mohou témata předložená církvi dále šířit.¹⁵³ Církev také využívá webové platformy přímo jako prostředek šíření veřejné agendy spojené s řadou témat, která jsou pro církev důležitá.¹⁵⁴ I jednoduchý přehled oficiálních sociálních sítí české katolické církve ukazuje, že jde například o oblast manželství, resp. rodinné politiky, což jsou témata, kterým se přímo věnuje jedna z tematicky specializovaných facebookových stránek.

Online sociální sítě se ve spojení jak s individuální, tak i sociální úrovní také mohou stát prostředkem etablování, udržování či šíření náboženské paměti.¹⁵⁵ Kolektivní paměť, jejíž součástí je i náboženská paměť, lze chápat jako sociální konstrukt vznikající v interakci prvků sociální sítě, tedy mezi komunikujícími jednotlivci a jejich skupinami.¹⁵⁶ Z tohoto hlediska je nasnadě spojení mezi sociálními médii a náboženskou pamětí jako pamětí kolektivní.¹⁵⁷ Technologický rozvoj v oblasti internetových sociálních sítí vede některé badatele k překročení klasické koncepce

147 Viz např. © iDnes.cz, Jubilant Zeman vyzval po mši k návratu ke křesťanským kořenům (on-line), aktualizace dne 28. 9. 2016, dostupné na https://zpravy.idnes.cz/prezident-zeman-vyzval-k-navratu-ke-krestanstvi-f6s-/domaci.aspx?c=A160928_130550_domaci_pku, citováno dne 19. 1. 2018.

148 © Ondřej MLÉČKA, Kardinál Dominik Duka obdržel Řád bílého lva (on-line), aktualizace dne 28. 10. 2016, dostupné na <https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/161028kardinal-dominik-duka-obdrzel-rad-bileho-lva>, citováno dne 19. 1. 2018.

149 K nastolování agendy církvi v České republice viz Jan VÁNĚ – František KALVAS, Catholic Church in the Czech Republic and Public Agenda Setting: Czech Catholic Church Representatives Interviews Content Analysis, *Working Papers Series 01 – 10*, Plzeň: Katedra sociologie, Fakulta filozofická Západočeské univerzity, 2010; srov. Jan VÁNĚ – František KALVAS, The Agenda-Setting Effect of Focusing Events: A Case Study of the Church Restitutions Issue, *Sociológia* 3/2013, s. 290–315. Srov. Jan VÁNĚ, Jak/co jim říci, aby naslouchali? Aneb nastolování témat ve veřejném prostoru českou katolickou církví, *Studia theologica* 3/2015, s. 203–229.

150 Kritický přehled problematiky podává Jakub MACEK, *Poznámky ke studiu nových médií*, Brno: Masarykova univerzita, 2013.

151 Natalia ARUGUETE, The agenda setting hypothesis in the new media environment, *Comunicación y sociedad* 28/2017, s. 51.

152 Srov. např. Bethany A. CONWAY – Kate KENSKI – Di WANG, The Rise of Twitter in the Political Campaign: Searching for Intermedia Agenda-Setting Effects in the Presidential Primary, *Journal of Computer Mediated Communication* 4/2015, s. 363–380; srov. Jessica T. FEEZELL, Agenda Setting through Social Media: The Importance of Incidental News Exposure and Social Filtering in the Digital Era, *Political Research Quarterly* 1/2018, s. 1–13.

153 Viz např. © Biskupství brněnské, Katolická církev nabízí; © PRINZ, Bez Facebooku... Jan Váně a František Kalvas zjišťují, že internet vnímají jako perspektivní nástroj nastolování agendy i sami církevní představitelé – viz VÁNĚ – KALVAS, Catholic Church..., s. 13, 15, 21. Srov. VÁNĚ, Jak/co jim říci..., s. 214, 223.

154 Srov. © Ondřej MLÉČKA, Představujeme nový web církve.cz (on-line), aktualizace dne 14. 3. 2016, dostupné na <https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/160311predstavujeme-novy-web-cirkev-cz>, citováno dne 19. 1. 2018.

155 S konceptem náboženské paměti pracuje Danièle HERVIEU-LÉGER, *Religion as a Chain of Memory*, Cambridge: Polity Press, 2000.

156 Koncept kolektivní paměti zavádí Maurice HALBWACHS, *Kolektivní paměť*, 2009, Praha: Sociologické nakladatelství. Přístupy ke konceptu kulturní paměti kriticky shrnuje Dušan LUŽNÝ, Kulturní paměť jako koncept sociálních věd, *Studia philosophica* 2/2014, s. 3–18.

157 Srov. Joyce van de BILDT, The Uses of Facebook for Examining Collective Memory. The Emergence of Nasser Facebook Pages in Egypt, in: *Memory Unbound: Tracing the Dynamics of Memory Studies*, ed. Lucy BOND – Stef CRAPS – Pieter VERMEULEN, New York: Berghahn Books, 2017, s. 133.

kolektivní paměti formované, udržované a šířené mezi jednotlivci a jejich skupinami: v prostředí sociálních sítí hovoří spíše o „konektivní paměti“, kdy digitální technologie neslouží jako pouhý prostředek či médium šíření paměti, ale „konektivní paměť“ je sociálními médii formována a strukturována v komplexní interakci lidských a technologických faktorů.¹⁵⁸ Pro církve jsou online sociální sítě ideálním prostředkem vstupu do tohoto internetového prostředí, v němž je konektivní paměť formována, udržována a šířena.

Karel Dobbelaere hovoří ještě o třetí úrovni či oblasti sekularizace, kterou je rovina organizační: v souvislosti se sociokulturními změnami spojenými se strukturální a funkcionální diferenciací v moderních společnostech se musejí měnit a přizpůsobovat i samotné církve jako organizace. Mění se nejen jejich organizační struktura, ale i doktrinální principy.¹⁵⁹ Využívání internetu a online sociálních sítí po této stránce provázejí změny v církvi, které lze pozorovat na všech úrovních církevní správy. Papežská kurie prochází organizačními změnami, které jí dovolují efektivněji řídit oblast komunikace, včetně používání internetu a sociálních sítí, kde vznikají nové oficiální církevní platformy. Zároveň církevní autority vydávají dokumenty, které uvádějí tuto oblast do doktrinálních souvislostí – jde o dokumenty různého typu, od papežských listů až po dokumenty vydané příslušnými kuriálními úřady a jejich představiteli. Organizační změny související s využíváním internetu a online sociálních sítí se projevují i na nižších úrovních církevní správy, kdy například při arcibiskupství a biskupství existují zvláštní oddělení se zaměstnanci, kteří mají tuto oblast komunikace na starosti.¹⁶⁰

Závěrem

Česká katolická církev je na nejvyšších úrovních církevní správy na sociálních sítích zastoupena oficiálními stránkami všech biskupství a pražského arcibiskupství. Pouze olomoucké arcibiskupství oficiální stránku na sociálních sítích nemá. Aktivity pražského arcibiskupství, zejména jeho Pastoračního střediska, jsou ve srovnání s aktivitami ostatních biskupství na sociálních sítích velmi výrazné a co do tematického zaměření diverzifikované. Z hlediska tematického zaměření jsou tyto stránky orientovány na práci s mládeží a na oblast evangelizace a pastorače, zvláště ve spojení s tématy, která jsou pro církve důležitá – například ve spojení s tematikou manželství. Zastoupení představitelů vysokého kléru na sociálních sítích je spíše výjimkou. Celkově je sledovanost oficiálních církevních stránek spíše nižší a lze vyslovit domněnku, že online sociální sítě představují pro českou katolickou církev doposud ne zcela využitý prostor, do něhož se však církve pokouší systematicky proniknout – to je patrné například z aktivit Arcibiskupství pražského.

Z emického hlediska deklaruje církve dvě základní funkce webových prezentací a prezentací na sociálních sítích. Informační funkce spočívá v informování veřejnosti o různých aktivitách církve a v prezentování postojů církve k aktuálním událostem a problémům. Evangelizační a pastorační funkce spočívají ve využití sociálních médií jako prostředku k prezentaci a propagaci křesťanského (katolického) světového názoru. Lze se setkat i s názory, že internet a sociální sítě nejsou pouhým nástrojem, ale i samotným cílem evangelizačního působení. V této rovině souvisí používání sociálních sítí s konceptem nové evangelizace, která je chápána nejen v klasickém významu

158 Viz José van DIJCK, Flickr and the culture of connectivity: Sharing views, experiences, memories, *Memory Studies* 4/2010, s. 401–415; Andrew HOSKINS, Digital Network Memory, in: *Mediation, Remediation, and the Dynamics of Cultural Memory*, ed. Astrid ERLI – Ann RIGNEY, Berlin: de Gruyter, 2009, s. 91–106; Andrew HOSKINS, 7/7 and connective memory: Interactional trajectories of remembering in post-scarcity culture, *Memory Studies* 3/2011, s. 269–280.

159 Viz DOBBELAERE, *Secularization: An Analysis...*, s. 105.

160 Viz např. © Arcibiskupství pražské, Organizační řád Arcibiskupství pražského (on-line), s. 14–15, 17, dostupné z <http://www.apha.cz/file/74649/organizacni-rad-17296-r-2016-elekt.pdf>, citováno dne 19. 1. 2018.

re-evangelizace, ale i jako evangelizace za pomoci nových technologických prostředků. V etické perspektivě, z hlediska religionistiky, lze využití online sociálních sítí uvést do souvislosti s konceptem sekularizace. Tuto problematiku je z koncepčního hlediska vhodné rozčlenit na tři základní úrovně: individuální, sociální a organizační, aniž by bylo možné jednotlivé složky sekularizačních procesů na těchto úrovních popisovat a analyzovat jako vzájemně nesouvisející. V individuální rovině jsou sociální sítě pro církve prostředkem a zároveň prostředím, kde církve může provádět šíření náboženského světónázoru v nejširších souvislostech. Využití nových komunikačních platforem s jednotlivci – členy online sociálních sítí – se pro církve stává způsobem vyrovnávání se se sekularizací v individuální rovině, je reakcí církve na procesy privatizace a individualizace náboženství.

V sociální rovině zapojuje církve sociální sítě do procesů nastolování agendy, zejména na mediální a společenské veřejné úrovni. Zároveň jsou sociální sítě pro církve prostředkem vytváření, udržování a šíření náboženské paměti ve specifické formě „konektivní paměti“ spojené právě s online sociálními sítěmi, což lze vztahovat jak k sociální, tak k individuální úrovni sekularizace.

Konečně v organizační rovině církve nepřizpůsobuje měnící se sociokulturní situaci jen svou vlastní organizační strukturu, ale spolu s novými způsoby komunikace a šíření informací pomocí nových technologií přizpůsobuje nové situaci i doktrinální stránku.

Základní záměr této studie nespočívá v definitivním zhodnocení tematiky prezentace církve na internetu a sociálních sítích. Závěry, které přináší, jsou v mnoha ohledech vlastně jen náznakem směru dalšího bádání či podnětem pro potenciální kritické přehodnocení. Lze se domnívat, že do budoucna bude prezentace prostřednictvím internetu a online sociálních sítí mít vzrůstající význam pro veřejně působící činitele, k nimž lze řadit i katolickou církve a její představitele. Pro sociální vědy půjde o podnětné téma, které bude bezpochyby vyžadovat nové přístupy, a to jak po stránce teoretické, tak metodologické.

Kontakt

Mgr. Jakub Havlíček, Ph.D.

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta, Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie

třída Svobody 26, 779 00 Olomouc

jakub.havlicek@upol.cz